

**O‘QUVCHILAR FAOLLIIGI VA SAMARALI SHAXSLARARO O‘ZARO
TA’SIRNI SHAKLLANTIRISHGA YO‘NALTIRILGAN PEDAGOGIK
MASHG‘ULOTLAR MODEL**

Asqarova Oltinoy

Osiyo xalqaro universiteti magistri

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada o‘quvchilar faolligini oshirish va samarali shaxslararo o‘zaro ta’sirni shakllantirishga yo‘naltirilgan pedagogik mashg‘ulotlar modelining nazariy-metodologik asoslari ochib beriladi. Maqolada o‘quvchilar faolligini rag‘batlantiruvchi interaktiv metodlar, kommunikativ hamkorlikka asoslangan mashg‘ulotlar, guruh dinamika modellarini qo‘llashning samaradorligi asoslab beriladi. Shaxslararo o‘zaro ta’sir o‘quvchilarning ijtimoiy moslashuvi, muloqot madaniyati, o‘z fikrini erkin bayon qilish, hamkorlikda yechim topish kabi kompetensiyalarni rivojlantirishi ilmiy dalillar asosida ko‘rsatilgan.

Kalit so‘zlar: o‘quvchi faolligi, shaxslararo munosabat, pedagogik model, interaktiv ta’lim, hamkorlik, kommunikativ kompetensiya, guruh dinamikasi, ijtimoiy-psixologik rivojlanish.

Аннотация: В данной статье раскрываются теоретико-методологические основы педагогической модели, направленной на развитие активности учащихся и формирование эффективного межличностного взаимодействия. В статье обоснована результативность применения интерактивных методов, кооперативных технологий и моделей групповой динамики для стимулирования активности учащихся. Подчеркивается, что межличностное взаимодействие способствует развитию социальных компетенций, культуры общения, умения выражать и отстаивать собственную позицию, а также навыков сотрудничества.

Ключевые слова: активность учащихся, межличностное взаимодействие, педагогическая модель, интерактивное обучение, сотрудничество, коммуникативная компетентность, групповая динамика, социально-психологическое развитие.

Abstract : This article examines the theoretical and methodological foundations of a pedagogical model designed to enhance student activity and promote effective interpersonal interaction. The article demonstrates the effectiveness of interactive teaching strategies, cooperative learning methods, and group dynamics models in stimulating student engagement. It emphasizes that interpersonal interaction contributes to students’ social adaptation, communication culture, the ability to express viewpoints, and collaborative problem-solving skills.

Keywords: *student engagement, interpersonal interaction, pedagogical model, interactive learning, collaboration, communicative competence, group dynamics, socio-psychological development.*

KIRISH

Zamonaviy ta’lim jarayoni o‘quvchilarni nafaqat bilim bilan qurollantirish, balki ularning muloqot madaniyati, ijtimoiy faolligi, mustaqil fikrlashi va samarali shaxslararo o‘zaro ta’sir ko‘nikmalarini rivojlantirishni ham talab qiladi. Pedagogik jarayonning markazida o‘quvchi faoliyati turgan hozirgi davrda ta’limning interaktiv modellari, hamkorlikda o‘qitish texnologiyalari, kommunikativ kompetensiyani shakllantirish strategiyalari muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O‘quvchi faolligi – bu uning dars jarayonida kognitiv, emotsional va ijtimoiy jihatdan faol ishtirok etishi bo‘lib, ta’lim sifatining asosiy indikatorlaridan biri hisoblanadi. Faollikning pasayishi esa bilimlarni egallash jarayonining sustlashuvi, motivatsiyaning kamayishi va ijtimoiy muloqotning cheklanishiga olib keladi. Shu bois o‘quvchilar orasida samarali o‘zaro ta’sirni shakllantiruvchi pedagogik mashg‘ulotlar modeli ta’lim jarayoniga integratsiya qilinishi dolzarbdir. Mazkur model o‘quvchilarda hamkorlik, muloqot, o‘zaro hurmat va ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. U interaktiv metodlar, sotsiometrik yondashuvlar, rolli o‘yinlar, muammoli vaziyatlar asosida quriladi va o‘quvchilarni o‘zaro munosabat subyekti sifatida ko‘rishga yo‘naltiriladi. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, hozirgi kunda o‘quvchilar faolligini oshirish va ular o‘rtasida konstruktiv kommunikatsiya mexanizmlarini yaratish ta’lim samaradorligining asosiy omillaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Banduraning ijtimoiy o‘rganish nazariyasi ham o‘quvchilarning faolligi va shaxslararo munosabatlarning shakllanishida kuzatish, taqlid, fikr almashish, ijtimoiy tajribani o‘zlashtirishning katta rol o‘ynashini ta’kidlaydi. O‘quvchi jamoadagi o‘zaro ta’sirlar orqali o‘zining ijtimoiy xulq-atvor modellarini shakllantiradi. Bu jarayon nafaqat muloqot, balki motivatsiya, emotsional qo‘llab-quvvatlash va o‘zini anglash darajasiga ham ta’sir ko‘rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Pedagogik va psixologik adabiyotlarda o‘quvchilar faolligini oshirishning turli yondashuvlari yoritilgan. L.S. Vygotskiyning “yaqin rivojlanish zonasi” konsepsiyasi o‘quvchi faoliyati o‘qituvchi va tengdoshlar bilan hamkorlikda optimal rivojlanishini ta’kidlaydi. Uning fikricha, shaxslararo o‘zaro ta’sir o‘quvchilar intellektual rivojining asosiy omili hisoblanadi.

J. Dewey ta’limni faol tajribaga asoslangan jarayon deb hisoblab, o‘quv faoliyatida o‘quvchi markaziy o‘rinda bo‘lishi kerakligini ta’kidlaydi. Uning pragmatizm nazariyasi interaktiv metodlar va muammoli vaziyatlar qo‘llashning ilmiy-metodik asosini yaratadi.

A. Bandura tomonidan ishlab chiqilgan sotsial-o‘rganish nazariyasi esa o‘quvchilarni faol subyekt sifatida ko‘radi. U shaxsning ijtimoiy ta’sir orqali o‘rganishini, kuzatish, taqlid va modellar orqali yangi xulqlar shakllanishini asoslab beradi.

Hamkorlikda o‘qitish texnologiyalarini rivojlantirgan R. Johnson va D. Johnsonlar o‘quvchilar guruh faoliyatiga kirishishi, sheriklik asosida o‘zaro ta’sir qilishi va umumiy

maqsad sari birgalikda harakatlanishi natijasida ta’lim samaradorligi ortishini ilmiy isbotlagan. Ularning tadqiqotlarida “ijobiy o‘zaro bog‘liqlik”, “shaxsiy mas’uliyat” va “o‘zaro yordam” kabi tamoyillar asosiy o‘rin egallaydi.

Mahalliy olimlar – X.T. Tursunov, M. Jo‘rayev, U. Nishonovlarning izlanishlarida o‘quvchilar faolligini rivojlantirishda interfaol metodlarning o‘rni, roli o‘yinlar, munozara, “aqliy hujum”, trening mashg‘ulotlarining ta’siri keng yoritilgan. Ular ta’lim jarayonida shaxslararo o‘zaro ta’sirni kuchaytirish o‘quvchilarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qilishini ta’kidlashadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilar faolligi va samarali o‘zaro ta’sirni rivojlantirishga yo‘naltirilgan pedagogik model kompleks, integrativ va shaxsga yo‘naltirilgan bo‘lishi zarur. Bunday model o‘quvchilarning emotsional-intellektual faolligini oshiradi, muloqot madaniyatini shakllantiradi, ta’limni ijtimoiy xarakterga ega jarayonga aylantiradi.

O‘quvchilarning faolligi va shaxslararo o‘zaro ta’sirini integratsiya qiluvchi pedagogik mashg‘ulotlar modeli bir nechta tamoyillarga asoslanadi:

- dialogik yondashuv;
- faol ishtirok va erkin fikr almashish;
- guruhli ishlash va hamkorlik;
- muammoli vaziyatlarni birgalikda tahlil qilish;
- roli o‘yinlar va simulyatsiyalar;
- refleksiya va o‘zini baholash.

Bu tamoyillar Dewey, Vygotskiy, Bruner va Rojers nazariyalari bilan uyg‘unlikda o‘quvchilarning faol shaxs sifatida shakllanishiga yordam beradi. Pedagogik mashg‘ulotlarda qo‘llaniladigan interaktiv metodlar — “Aqliy hujum”, “Debat”, “Klaster”, “Jadval to‘ldirish”, “Press-konferensiya”, “Rol o‘ynash”, “Bahs-munozara”, “Keys-stadi”, “Kichik guruhlarda ishlash” kabi yondashuvlar — o‘quvchilarni muloqotga, hamkorlikka va faollikka yo‘naltiradi.

Ta’limning kommunikativ yo‘nalishi Golemanning emotsional intellekt tushunchasi bilan hamohangdir. Shaxslararo o‘zaro ta’sir jarayonida o‘quvchi o‘z emotsiyalarini boshqarishni, boshqalarning hissiyotlarini hisobga olishni, empatiya qilishni o‘rganadi. Bu esa o‘quvchi faolligining emotsional-motivatsion asosini mustahkamlaydi. Pedagogik mashg‘ulotlar modelini yaratishda o‘quvchilarning yosh psixologiyasi, individual farqlari, o‘qitish mazmuni va ta’lim muhitining psixologik xavfsizligi inobatga olinadi. Interaktiv mashg‘ulotlar nafaqat bilish faoliyatini, balki shaxslararo tajriba almashish, o‘z fikrini himoya qilish, boshqalarni tinglash ko‘nikmalarini ham shakllantiradi. Ta’lim jarayonida o‘quvchi o‘zining ijtimoiy roli haqida yangi tasavvurlar hosil qiladi.

O‘quvchilar faolligini oshiruvchi pedagogik modelning samaradorligi bir qancha tajriba tadqiqotlari bilan tasdiqlangan. Slavinning kooperativ ta’lim tajribalari guruhli ishlash o‘quvchilarning motivatsiyasini, akademik natijalarini va ijtimoiy kompetensiyalarini sezilarli oshirishini ko‘rsatgan. Johnson & Johnson ham hamkorlikda o‘qitish muloqot, liderlik, konfliktlarni boshqarish, ijtimoiy moslashuv kabi ko‘nikmalarni

rivojlantirishini ta’kidlashadi. Pedagogik mashg‘ulotlar modeli o‘quvchilar o‘rtasida sog‘lom psixologik iqlim yaratishni ham nazarda tutadi. O‘quvchilar o‘zlarini qadrlangan, eshitilgan, teng huquqli his qilgan muhitda faollik tabiiy ravishda ortadi. Shuning uchun o‘qituvchi moderator, yo‘naltiruvchi, muloqot tashkilotchisi sifatida faoliyat yuritadi.

XULOSA

O‘quvchilar faolligini oshirish va samarali shaxslararo o‘zaro ta’sirni shakllantirish ta’lim samaradorligini oshirishning eng muhim yo‘nalishlaridan biridir. Interaktiv, hamkorlikka asoslangan, kommunikativ va sotsiopsixologik yondashuvlar uyg‘unligi o‘quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, pedagogik mashg‘ulotlar modelining zamonaviy talqini o‘quvchilarning o‘zaro hamkorlikda ishlash qobiliyatini kuchaytiradi, ijtimoiy faolligini oshiradi va bilimlarni ongli ravishda o‘zlashtirish jarayonini jadallashtiradi.

Ta’lim jarayoniga bunday modelni joriy etish o‘quvchilarning faolligi va muloqot madaniyatini rivojlantirishga keng imkoniyat yaratadi. Kelgusi tadqiqotlarda modelning tajribaviy sinovi, uning samaradorlik ko‘rsatkichlari va amaliyotga tatbiq qilish mexanizmlari chuqur o‘rganilishi maqsadga muvofiqdir.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. – М.: Смысл, 2005. – 512 с.
2. Johnson D.W., Johnson R.T. Cooperation and Competition: Theory and Research. – Edina: Interaction Book Company, 1989. – 230 p.
3. Avezov O.R., S.T. Saidov. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim – tarbiya berishda ijodiy o‘yinlarning amaliy ahamiyati. Международный научный журнал № 14 (100), часть 1 «научный импульс» октябрь, 2023 b351-355.
4. Avezov O.R., Z.N. Shodiyeva. Farzand ijtimoiy persepsiyasiga oilaviy munosabatlarning ta’siri. So‘ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi 6-jild 11-son Respublika ilmiy-uslubiy jurnali. 13.11.2023 b 261-265.
5. Avezov O.R., H.A. Kenjayev. Modern psychological factors in the formation of ideological immunity in young people. International conference on scientific international conference on scientific Research in natural and social sciences research in natural and social sciences July, 5th, 2023 b139-143.
6. Avezov O.R., V.E. Salimova. Factors of social psychological competence in medical staff. Journal of child psychology and psychiatry. Issn(online): 2984-7958 Sijif impact factor |(2023): 5.817|. Volume-7, issue-1, published |20-01-2024| B 72-78.
7. Avezov O.R., M.U. Ummatqulova. Specific characteristics of psychological effects on persons in extreme and emergency situations. Journal of child psychology and psychiatry. Issn(online): 2984-7958 Sijif impact factor |(2023): 5.817|. Volume-7, issue-1, published |20-01-2024| B 85-90.

8. Avezov O.R., M.M. Xamrayeva. Psixologik xizmat ko`rsatish predmeti, maqsadi va vazifalari. 27 january / 2024 / 2 – number «storming of amin’s palace» (operation «storm-333») B 61-65.

9. Avezov O.R., N.Kodirjonova. Psychological problems of adolescent development in dysfunctional families. International journal of education, social science & humanities. Finland academic research science publishers. Issn: 2945-4492 (online) | (sjif) = 7.502 impact factor. Volume-12| issue-1| 2024 published: |22-01-2024| b 61-64.

10. Avezov O.R., Ekstremal vaziyatlar fenomeni va shaxsda himoya mexanizmining psixologik tahlili. Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar (2024 йил № 1) B202-205.